

ΕΡΟΥΜΠΙΝΙ

ΤΟΥ

«Το Άουσβιτς Ήταν Κέρσου, ένας από τους ση

Την 1η Σεπτεμβρίου 1939, ο Χίτλερ εισβάλλει στην Πολωνία και δύο ημέρες μετά βρίσκεται αντιμέτωπος με την Αγγλία και τη Γαλλία - η αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη. Εβδομήντα χρόνια μετά η Ευρώπη αναψιλάφει ακόμη το παρελθόν της. Ο Ήαν Κέρσου, από τους σημαντικότερους ιστορικούς για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, απαντάει αποκλειστικά στις ερωτήσεις των «ΝΕΩΝ».

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:
 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ

Η αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου τοποθετείται χρονικά την 1η Σεπτεμβρίου 1939, όταν η Γερμανία εισβάλλει στην Πολωνία. Συμφωνείτε με αυτό το χρονικό σημείο;

Ο πόλεμος πήρε παγκόσμιες διαστάσεις μόνο μετά την είσοδο της Ιαπωνίας και των ΗΠΑ τον Δεκέμβριο του 1941. Μέχρι τότε εξελίσσονταν ουσιαστικά δύο μεγάλες συρράξεις στα άκρα του πλανήτη, την Ανατολική Ασία - μετά τη γαπωνέζικη εισβολή στην Κίνα τον Ιούλιο του 1937 - και την Ευρώπη - μετά τη γερμανική εισβολή στην Πολωνία, την οποία δύο ημέρες μετά ακολούθησε η κήρυξη πολέμου από τη Μ. Βρετανία και τη Γαλλία. Από τη στιγμή, πάντως, που η επέμβαση στην Πολωνία άνοιξε τον δρόμο για μια τριτάτη παγκόσμια σύρραξη, τότε είναι δίκαιο να θεωρήσουμε αυτή την ημερομηνία ως αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το ζήτημα του πότε ο πόλεμος έγινε αναπόφευκτος είναι κάτι διαφορετικό. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος έγινε πολύ πιθανός, αν όχι αναπόφευκτος, από τη στιγμή που ο Χίτλερ πήρε όλη την εξουσία στη Γερμανία.

Τότε, σε κάποιο σημείο αποφάσισε να αρχίσει πόλεμο - και αυτός αποκλείεται να περιοριζόταν σε τοπικό επίπεδο.

Τελικά τι ήταν ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος; Ο πόλεμος επί άσχυρών ηγετών, ο πόλεμος της νέας τεχνολογίας ή ο πόλεμος για την αναδιανομή ισχύος σε Δύση και Ανατολή; Ποια είναι η μεγαλύτερη πρόκληση για έναν ιστορικό, όταν επικρατούν τόσες πολλές θεωρίες;

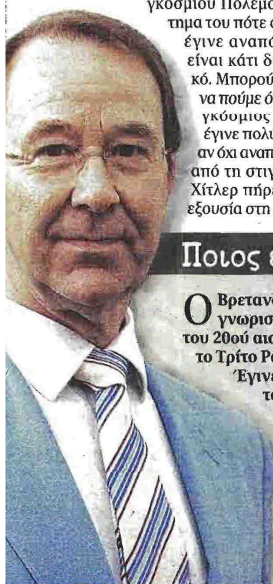
Είναι πάντα η ίδια: πώς ο ιστορικός θα καταλήξει στην πληρέστερη και στο μέτρο του δυνατού ακαταμάχητη ερμηνεία, που αντιστοιχεί όμως στα πραγματικά στοιχεία της έρευνας.

Στον «Χίτλερ της ιστορίας», ο Τζον Λούκατς υπογραμμίζει τον μεγάλο κίνδυνο κάθε φορά που προσεγγίζουμε αυτήν την προσωπικότητα: την περίφημη «δαιμονοποίηση» του. Πιστεύετε ότι έχουμε ξεπεράσει αυτό το εμπόδιο;

Η σοβαρή ιστορική έρευνα έχει από καιρό ξεπεράσει τη «δαιμονοποίηση» του Χίτλερ. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι στον δημόσιο λόγο θα εξαλειφθεί η μεταφυσική προσέγγιση του ναζιστικού φαινομένου. Γεγονός που θα συνεχίζει να «βραχυκυκλώνει» κάθε προσπάθεια πραγματικής ερμηνείας του.

Σύμφωνα με μια θεώρηση, ο πόλεμος των ναζί επέτρεψε ένα συνολικότερο «ξεκαθάρισμα λογαριασμών» στην Ανατολική και ΝΑ Ευρώπη, που αφορούσε κοινωνικές, θρησκευτικές και εθντικές ομάδες. Ποιο στοιχείο διαφοροποιεί τη Γερμανία του Χίτλερ από άλλες πολιτικές ελίτ της εποχής;

Ο συνδυασμός πέντε πραγμάτων: α) η εφαρμογή μιας ιδεολογίας μίσους και φυλετικής εκκαθάρισης στις γεωπολιτικές επιχειρήσεις, β) η διείσδυση αυτής της ιδεολογίας σε όλο το κρατικό σύστημα και τις ελίτ που το συντηρούσαν, γ) η εξουσιο-

Ποιος είναι

Ο Βρετανός Ήαν Κέρσου ανήκει στους πλέον αναγνωρισμένους ειδικούς για τη γερμανική ιστορία του 20ού αιώνα. Είναι συγγραφέας πολλών έργων για το Τρίτο Ράιχ και θεωρείται αυθεντία στον Χίτλερ.

Έγινε διάσημος το 1998 με τη δημοσίευση της δίτομης βιογραφίας του Χίτλερ («Υβρις» και «Νέμεσις», στα ελληνικά από τις Εκδόσεις Scripta). Από τις Εκδόσεις Πατάκη πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο του «Μοιραίες επιλογές - Δέκα αποφάσεις που άλλαξαν τον κόσμο 1940-1941». Το 1994 τιμήθηκε από το γερμανικό κράτος με το παράσημο Bundesverdienstkreuz για την πολύτιμη προσφορά του στην ανάπτυξη της ιστορίας του.

χρόνια μετά την εισβολή του Χίτλερ στην Πολωνία που σηματοδότησε την έναρξη

Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Ευρώπη αναίσιπλαφεί ακόμη το παρελθόν της

δεν εξισώνεται με τη Δρέσδη»

μαντικότερους ιστορικούς για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μλά στα «ΝΕΑ»

Πάνω, παιδιά που επέζησαν από το Άουσβιτς φωτογραφίζονται αμέσως μετά την απελευθέρωση του στρατοπέδου από σοβιετικούς στρατιώτες. Δεξιά, άποψη της Δρέσδης μετά τον βομβαρδισμό από τους Συμμάχους

Τον Ιανουάριο του 2009, από την άλλη, στην 65η επέτειο από τη μάχη του Λένινγκραντ, ο Ρώσος πρόεδρος Ντμίτρι Μεντβέντεφ ζήτησε την ανακαταμέτρηση των Ρώσων που σκοτώθηκαν στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Δεν έχουν κλείσει οι Ευρωπαίοι τους λογαριασμούς τους με το «σκοτεινό» παρελθόν; Μάλλον δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι το τραύμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν έχει επουλωθεί πλήρως, τουλάχιστον ανάμεσα στους πιο ηλικιωμένους. Όσο περνάει ο καιρός, πάντως, το τραύμα θα κλείνει - ειδικά όταν αυτοί που έζησαν τον πόλεμο θα φύγουν από κοντά μας. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος θα αποκτήσει το ιστορικό πλαίσιο που του αρμόζει, χωρίς να είναι μια ανοικτή πληγή για τους επιζώντες του. Η «ιστορικοποίηση» του ναζισμού (ο.σ.σ η αφήγηση,

Η σύγκριση με την Παλαιστίνη

Κατά την πρόσφατη κρίση στην Παλαιστίνη, ορισμένοι αναλυτές και δημοσιογράφοι - όχι για πρώτη φορά - συνέκριναν τις βιαιοπραγίες των Ισραηλινών με εκείνες των ναζί. Δικαιολογείται μια τέτοια σύγκριση με ιστορικά κριτήρια; Ή, από την άλλη, φοβόμαστε ακόμη τα ταμπού της Ιστορίας; Η σύγκριση αυτή δεν νομιμοποιείται ούτε από την Ιστορία ούτε από την κοινή λογική. Όταν ορισμένοι επικαλούνται τον ναζισμό κατ' αυτόν τον τρόπο, έχουν έναν αποκλειστικό στόχο: να ενισχύσουν υπάρχουσες προκαταλήψεις και να προκαλέσουν την καταδίκη συγκεκριμένων ενεργειών. Πάντως όχι να συγκρίνουν πραγματικές καταστάσεις. Η σύγκριση στην Παλαιστίνη προφανώς είναι από τα κεντρικά ζητήματα της εποχής μας. Αλλά η αξιολόγηση της κατάστασης δεν μπορεί να γίνεται με μνεία και αναφορές στους ναζί. Δεν πρόκειται για ταμπού, αλλά για μια ακατάλληλη σύγκριση.

Υπάρχουν ακόμη και σήμερα ζωντανά στοιχεία που διαφεύγουν της ιστορικής έρευνας για τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο; Τι θα υπογραμμίζατε εσείς σε προσωπικό επίπεδο; Πάντοτε θα υπάρχουν επανεκτιμήσεις και νέες ερμηνείες για μια τόσο σημαντική περίοδο της Ιστορίας μας - όπως γίνεται με τη Γαλλική και τη Ρωσική Επανάσταση, άλλωστε. Δεν πρόκειται τόσο για «ζωντανά στοιχεία» όσο για την ανάγκη ανάλυσης σε περιοχές που δεν έχουν ερευνηθεί όσο πρέπει. Για παράδειγμα, οι συνθήκες κατοχής σε τμήματα της Ανατολικής ή της Νότιας Ευρώπης, οι μηχανισμοί λειτουργίας στα στρατόπεδα συγκέντρωσης (σε αντίθεση με τα στρατόπεδα εξόντωσης) και ο τρόπος με τον οποίο το ναζιστικό σύστημα επιβίωσε μέχρι το τέλος.

δότηση ενός συγκεκριμένου μηχανισμού, των SS, για την εφαρμογή των ναζιστικών ιδανικών, δ) μια σύγχρονη, εξεζητημένη γραφειοκρατική δομή που έφερε εις πέρας τις εντολές των προϊστάμενων και ε) ο επεκτατικός πόλεμος που βασιζόταν σε ρατσιστικές αρχές και «τρεφτόταν» από την ιδεολογία.

ΕΙΠΕ

Η σοβαρή ιστορική έρευνα έχει από καιρό ξεπεράσει τη «δαιμονοποίηση» του Αδόλφου Χίτλερ

Ένας δεύτερος διαχρονικός πόλεμος παρατηρείται ανάμεσα στους ιστορικούς για τη στάση που κράτησαν οι Γερμανοί πολίτες, ειδικά απέναντι στον εβραϊκό πληθυσμό. Εσείς πού αποδίδετε βαρύτητα: στον ρόλο ενός ανθρώπου, του Χίτλερ, ή στη στάση των πολλών;

Η κύρια ευθύνη ανήκει στον Χίτλερ, τον ηγέτη του κράτους και τον πιο ριζοσπαστικό υπερασπιστή της εξολόθρευσης των Εβραίων. Το πιο πιθανό μάλιστα είναι ότι αν δεν έπαιρνε την εξουσία το 1933, το Ολοκαύτωμα δεν θα είχε συμβεί («No Hitler, no Holocaust»). Αλλά βέβαια δεν σταματάμε εδώ. Ακολουθώντας τις διαταγές του, η ηγεσία των SS, Χίτλερ και Χάντριχ, ήταν οι βασικοί συντελεστές της «Τελικής Λύσης». Πέραν των SS και της Αστυνομίας, το ναζιστικό κόμμα και οι συνεργάτες του, η Wehrmacht, ο γραφειοκρατικός μηχανισμός και η βιομηχανική ελίτ ήταν επίσης συ-

νεργή στο Ολοκαύτωμα - έστω και με διαφορετικό βαθμό εμπλοκής. Όσον αφορά τους πολίτες θεωρούνται κι αυτοί σε γενικές γραμμές - άμεσα ή έμμεσα - συνένοχοι ως προς τις διακρίσεις και το κυνηγητό των Εβραίων. Αλλά το χειρότερο έγκλημα, αυτό που πραγματοποιήθηκε στα εδάφη της Ανατολικής Ευρώπης και της Σοβιετικής Ένωσης, έχε τι σφραγίδα ενός μικρού αριθμού Γερμανών (και των προθύμων συνεργατών τους σε άλλες χώρες). Χωρίς αμφιβολία, μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Χίτλερ παρατηρείται μια εξάπλωση του αντρεβραϊκού μένους σε όλη τη Γερμανία, γεγονός που κλιμακώνεται όσο διεξάγεται ο πόλεμος. Αλλά ακόμη κι έτσι, είναι δύσκολο να γενικεύεις. Από τις υπάρχουσες ενδείξεις κανείς δεν μπορεί να βγάλει ασφαλές συμπέρασμα κατά πόσο οι Γερμανοί πολίτες υποστήριζαν αυτό που μάθαιναν ότι εξελίσσεται κάπου στα ανατολι-

κά. Στη «Φυσική Ιστορία της καταστροφής» ο W.G. Sebald γράφει για τον βομβαρδισμό των γερμανικών πόλεων, ο οποίος «θάφτηκε» στον δημόσιο λόγο και τη γερμανική λογοτεχνία. Πώς νομίζετε ότι μπορεί κανείς να δια φωτίσει το κοινό για τη στάση των

συμμάχων απέναντι στη Γερμανία;

Κι όμως, υπάρχουν πολλές γερμανικές έρευνες για τους συμμαχικούς βομβαρδισμούς. Οι πιο σοβαρές μάλιστα διακρίνονται για τη μετριοπάθειά τους στην κριτική των Συμμάχων. Δεν χαρίζονται καθόλου σ' αυτήν την τακτική, αλλά εξηγούν πώς αποφασίστηκε. Παράλληλα υπογραμμίζουν τη μεγάλη ζημιά που επέφεραν στη γερμανική οικονομία - οι στοχευμένοι βομβαρδισμοί εν προκειμένω και λιγότερο οι απρόκλητες επιθέσεις στον πληθυσμό. Κι έτσι, μένει μόνο μια μειονότητα που προσπαθεί να συγκρίνει - με στρεβλό τρόπο - τους συμμαχικούς βομβαρδισμούς με τις εγκληματικές ενέργειες των Γερμανών. Το να εξισώνει, ωστόσο, τον βομβαρδισμό της Δρέσδης με το Άουσβιτς δεν είναι παρά ένα απολογιστικό τέχνασμα. Σε έναν πόλεμο τόσο ευρύ και βίαιο, με κύρια ευθύνη της Γερμανίας, είναι κατανοητό - αν και δεν δικαιολογείται - ότι η εκδίκηση προφανώς ήταν ένα από τα κίνητρα των συμμαχικών βομβαρδισμών. Οι ανθρωπιστικές ιδέες που σήμερα θεωρούμε ζωτικής σημασίας - παρ' όλο που αγνοούνται ακόμη και στους πολέμους της σύγχρονης εποχής - δεν έπαιξαν τον ρόλο που θα περίμενε κανείς.

Τον Αύγουστο του 2006, ο Γκίντερ Γκρας αποκάλυψε λεπτομέρειες για τη θητεία του στον στρατό του Γ' Ράιχ, προκαλώντας αντιδράσεις της γερμανικής ελίτ.

δηλαδή, με όρους θρύλου) μετράει μέρες.

Για το Ολοκαύτωμα, λέει ο Ιαν Κέρσοου, η κύρια ευθύνη ανήκει στον Χίτλερ, τον ηγέτη του κράτους και τον πιο ριζοσπαστικό υπερασπιστή της εξολόθρευσης των Εβραίων

